

הרב יעקב מנחם פריינד

בענין אם יש מצוה לקנות קרקע כדי לקיים בה מצוות שמיטה

יש לדון שאם בפתח הבנין ישנה גינה אפי' קטנה, ובשביעית אין מעבדים אותה, מקיימים כל השכנים את המצוה. ויש להוסיף שאפי' אם אין בבנין זה גינה, מקיים כל אחד המצוה ע"י שמשביתים את הגינות הציבוריות בעיר שמתגורר בה, שבספר חוט שני (על שביעית) הביא בשם החזו"א שקודם שנת השמיטה הזהיר את הגנן של העיר בני ברק שלא יעבוד בגינות שבעיר, מפני שאם יעבוד בגינות שבעיר יעברו כל בני העיר - והחזו"א בכללם, באיסור העבודה בשביעית, שכל בני העיר הם שותפים בגינות אלו וכולם מצווים שלא יעבדו בגינותיהם בשביעית. ולפי"ז נמצא שכל המתגורר בעיר שמשביתים בה את הגינות, מקיים בזה מצווה זו, שהגנן של העיריה שהוא שלוחם של התושבים משבית את הקרקע שכל בני העיר הם שותפים בה. [ואין להקשות על דברי החזו"א מדוע מתחייב על מעשיו של הגנן ואין אומרים דלתקוני שדרתיך ולא לעוותי, והביאור בזה, דכל אחד מחייב לדאוג שלא יעבדו בשדהו וכל שהניח לעבוד בשדהו עבר באיסור. ודרך אגב, יש לעי' האם לדעת החזו"א יש בזה גדר שותפות גם לכל דיני התורה, כגון לענין קנינים בחצר השותפות ואכמ"ל].

ובזאת נבוא לדון באחד שאין לו קרקע כלל בא"י אם יש בזה קיום מצוה כשקונה קרקע. והנה מצינו בגמ' שיש ענין להתחייב עצמו במצוות התלויות בארץ, בגמ' סוטה (דף י"ד) דרש רבי שמלאי מפני מה נתאוה משה רבינו ליכנס לא"י וכי לאכול מפריה הוא צריך או לשבוע מטובה הוא צריך, אלא כך אמר משה, הרבה מצות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בא"י אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי עי"ש. ויעוי'

לאחרונה נוסדו ארגונים שונים המוכרים חלקת קרקע קודם שנת השמיטה, כדי שהקונים יוכלו לקיים בקרקע זו את מצוות שביתת הארץ, והנני לכתוב מה שהתעוררתי לדון אם הקונה קרקע מקיים מצוה בזה ואם יש ענין לקנות חלקת קרקע.

ראשית יש לדון שאפי' אם נאמר שיש מצוה לקנות קרקע ולהשביתה, כאן בא"י כל מי שיש לו בית יש לו כבר קיום המצוה שאינו זורע בקרקע שלו, ומסתבר שאע"פ שהקרקע שלו מרוצף ובמצב העכשווי אינו יכול לזרוע שם, אבל כיון שהוא יכול לשנות את יעוד הקרקע ולזרוע בה והוא אינו עושה כן גם מפני שזה שנת השביעית שפיר מקיים המצוה. והרי זה דומה לאחד שאינו עובד בכל ימות השבוע וגם בשבת הוא שובת ממלאכתו, שמסתבר שמקיים מצוות שביתה שכיון שאם רוצה יכול לעשות מלאכה והוא שובת יש לו קיום מצוה, [וכן מבואר בגמ' בפסחים (דף נ"א):] שאפי' מי שכל השבוע אינו עובד במלאכה וגם בער"ש אינו עובד במלאכה, מקבל שכר על כך שאינו עובד בער"ש עי"ש, וגם בנד"ד כיון שיכול לעבוד בקרקע שלו מקיים המצוה], אמנם בבית תלוי בספק הירושלמי (ערלה פ"א סוף ה"ב) אם בבית יש דין שמיטה או לא, אבל כל שיש לו חצר או מרפסת בביתו שאין להם תקרה כבית, אינו תלוי בספק הירושלמי ומקיים בו המצוה [ואפי' אם המרפסת והחצר הם בקומה עליונה, יש בהם איסור דאורייתא, כמש"כ בתשו' הרא"ש (כלל ב' ס"ד) ובשו"ע (יו"ד סי' רצ"ד סכ"ו) שגג שמילאו בו עפר וזרע יש בו כל דיני הקרקע עי"ש, ועי' חזו"א (שביעית סי' כ' סק"ו)].

ואפי' אם נאמר שכל קרקע שאין הדרך לזרוע בה אין מקיימים בה מצוות שביתה,

בדברי החזו"א שדעתו נוטה כשיטת הרמב"ם והתוס' ע"ש.

ולפי שיטה זו יוצא שגם אם האדם לא קנה קרקע הוא מקיים מצוות שביעית, שהרי גופו שובת ממלאכה בקרקע, ואף שאין לו שדה פרטית לעבוד בה, אבל היה יכול לעבוד אצל שדה של אחרים והוא שובת ממלאכתו שאינו עובד בקרקע של אחרים, וכל שגופו שובת ממלאכה זו מקיים המצוה. ואין לומר שכיון שאין דרכו לעבוד במלאכת השדה, לא נחשב שהוא שובת ממלאכה, דמסתבר שאם אחד אינו עושה מלאכה בששת ימי השבוע וגם בשבת הוא שובת, הוא מקיים המ"ע דשבייתה בשבת, שכיון שבשבת יש לו אפשרות לעשות מלאכה והוא שובת ממלאכתו מקיים המצוה, וגם בנד"ד כיון שהוא יכול לעבוד בקרקע של אחרים והוא אינו עובד ודאי מקיים המצוה. [ואפי' אם נתעקש לומר שאדם שאין דרכו לעבוד בשדה אין מקיים המצוה כששובת בשביעית, מ"מ גם במה שהוא קונה הקרקע אינו מקיים המצוה, שהרי אין דרכו לעבוד בקרקע הקטנה שהוא קנה, ואילו היה רוצה לעבוד בה היה שולח שליח והוא לא היה עובד בה בעצמו, ונמצא שבקניית הקרקע לא ניתוסף לו קיום המצוה].

והנה יש מהראשונים הסוברים שעיקר חיוב השבייתה אינו על הגברא, אלא שבעל הקרקע מחויב להשבית את שדהו שלא יעבדו בה לא הוא ולא אחרים, כן מבואר בתוס' רבינו אלחנן ובתורי"ד ובריטב"א בע"ז דף ט"ו, וכתבו שדין שביתת הארץ דומה לדין שביתת בהמתו בשבת שהחיוב מוטל עליו לשמור שלא יעבדו עמה ע"ש. וכשיטה זו כתב המנ"ח (מצוה ק"ב) וכן כתב החזו"א סי' כ"א סק"ז ע"ש. [וצ"ע דבחזו"א בסי' י"ז משמע שנוטה יותר כשיטת הרמב"ם והתוס' שאין בעל השדה עובר באיסור].

ולפי שיטה זו - שהחיוב הוא על הקרקע ולא על האדם - לכאור' הקונה קרקע

בתוס' פסחים (דף קי"ג:) שכתבו וז"ל אפי' אין לו [בגד לקיים בו מצוות ציצית] יש לחזור ולהביא עצמו לידי חיוב, כדאשכחן (סוטה דף יד.) במשה שהיה תאב ליכנס לארץ ישראל כדי לקיים מצוות שבה עכ"ל. ויעוי' עוד בדעת זקנים מבעלי התוס' (משפטים כ"ג י') ושש שנים תזרע וכו'. אתמר במדרש דאפי' אין לו לאדם אלא חורבה אחת בתוך גנו חייב לעבדה בכל יום, ונראה לה"ר משה דוקא בארץ ישראל כדי להרבות הפרשת תרומות ומעשרות עכ"ל. ומבואר שיש מצוה להכניס עצמו לקיום מצוות התלויות בארץ, ולפי"ז יש לדון שיש ענין להדר לקנות קרקע קודם שביעית כדי לקיים בה המצוה.

אמנם להלן יתבאר שיש לחלק ולומר שאע"פ שיש ענין לקנות קרקע כדי לקיים בה מצוות הפרשת תרומות ומעשרות, מ"מ אין ענין לקנות קרקע כדי לקיים בה מצוות שמיטה, דהנה מצינו מחלוקת בראשונים בגדר מצוות שביתת הארץ בשביעית, האם גדר החיוב הוא כמו חיוב שביתה בשבת, שהאדם עצמו אסור לו לעשות מלאכה, או שגדר החיוב הוא כמו שביתת בהמתו בשבת, שמוטל חיוב על בעל הבהמה למנוע את מלאכת בהמתו בשבת, כמו"כ מוטל חיוב על בעל השדה למנוע מלאכות בשדהו, וכדלהלן.

הרמב"ם (שמיטה פ"א ה"א) כתב וז"ל 'מצוות עשה לשבות מעבודת הארץ ועבודת האילן בשנה שביעית שנאמר ושביתה הארץ שבת לד' ונאמר בחריש ובקציר תשבות, וכל העושה מלאכה מעבודת הארץ או האילנות בשנה זו ביטל מצוות עשה' עכ"ל. וכתב החזו"א (שביעית סי' י"ז סקכ"ה) שמבואר מדברי הרמב"ם שעיקר המצווה הוא, שהאדם מחויב לשבות ממלאכתו, ואין החיוב מוטל על בעל השדה אלא החיוב הוא על העובד בשדה שגופו ישבות ממלאכת הקרקע. והוסיף החזו"א שכן דעת התוס' בע"ז דף ט"ו, ומבואר שם

השובת, אלא גדרו הוא איסור עשה כמו סחורה בפירות שביעית.

ונראה שאינו דומה למצוות עשה של שבת שאע"פ שזה רק איסור עשה שאסור לו לעשות מלאכה יש בזה קיום מצוה, שיש לחלק שבשבת הקפידה תורה על ה'אדם' שהוא לא יעבוד וישבות ממלאכתו, וכשהאדם שובת הוא עושה בזה מעשה קיום מצוה, אבל באיסור שביעית שלא הקפידה תורה על ה'אדם' אלא הקפידה תורה על ה'קרקע' שלא תיעשה בה מלאכה, כשהוא נמנע ולא עשה בה מלאכה לא שייך להחשיב שבשבתתו הוא עשה קיום מצוה, אלא ההגדרה היא שהוא לא עבר על האיסור שאסרה תורה.

ולפי זה נמצא שהמהדר לקנות קרקע קודם שביעית, הרי זה דומה לאחד שקנה פירות שביעית ואינו סוחר בהם שאינו מקיים בזה מצוות עשה כשאר המצוות אלא הוטל עליו איסור עשה, וכשם שלא מצינו ענין והידור להשתדל לקנות פירות שביעית כדי שיהיה עליו איסור זה של אי עשיית סחורה, כן אין ענין לקנות קרקע שיוטל עליו האיסור של עבודה בקרקע בשביעית.

אולם העירוני מדברי הגמ' בבכורות (דף ב') דלכא' מוכח דלא כדברינן, דבמשנה שם מבואר שאם קנה בהמה מהגוי או שמכרה לגוי אין בה דין בכור, ובגמ' שם איתא וז"ל: כל הני למה לי, צריכי, דאי תנא לוקח הו"א משום דקא מייתי לה לקדושה, אבל מוכר דקא מפקע לה מקדושה אימא ליקנסיה קמ"ל ע"כ. וברש"י שם כתב וז"ל מייתי לה לקדושה - שתהא שובתת בשבת וכיון דמצוה עביד ליכא למיקנסיה עכ"ל. וכע"ז מבואר שם ברבינו גרשום ע"ש. והנה בתוס' שם חלקו על רש"י שאין כוונת הגמ' לשביתת השבת אלא הכוונה לקדושת בכורה ע"ש, ולפי דברי התוס' אין מקור שיש מצוה לקנות בהמה כדי שתשבות בשבת, אמנם מדברי רש"י ורבינו גרשום מבואר שיש מצוה לקנות בהמה מגוי כדי שתשבות בשבת, ובספר ראשית ביכורים שם

בשביעית מקיים מצוה שהוא משבית את הקרקע שלו בשביעית, אולם נראה לדון שגם לפי שיטה זו אין זה דומה לכל קיום מ"ע שהאדם מקיים, דהנה יש שני סוגי מצוות עשה, רוב המצוות הם ב'קום ועשה' שצריך לעשות מעשה ובעשיית המעשה מקיים האדם מצוות עשה, אמנם יש מצוות שאף שהם מצוות עשה אבל אין בהם 'קיום מצוה', אלא יש בהם רק 'איסור עשה' שהתורה הקפידה שלא ייעשה מעשה מסוים, וכגון במה שאסרה תורה לסחור בפירות שביעית, שאין זה מצוה בקום ועשה, אלא איסור הוא, ונלמד מהפסוק 'לאכלה' - לאכלה ולא לסחורה. [וכן יש עוד איסורי עשה, כגון איסור נשיאת כפים לזר, שהיא איסור עשה שנלמד מכה תברכו אתם ולא זרים, ועוד רבים], והנה הקונה פירות שביעית ואינו עושה בהם סחורה אין מקיים המצוות עשה דלאכלה ולא לסחורה, שאין זה קיום עשה אלא איסור עשה הוא, שהוא נמנע מלעשות איסור ואין בזה מעשה קיום מצוה.

ולפי שיטת הראשונים שיסוד חיוב שביעית הוא שאסור לעשות מלאכה בשדהו ואינו חיוב על האדם עצמו, מסתבר שגדר מצוות שביתת הארץ הוא 'איסור עשה', שהרי אין זה חיוב על האדם שישבות ממלאכתו, אלא זה איסור על בעל הקרקע שלא יעבוד הוא ולא אחרים בקרקע שלו, וכיון שאין החיוב על הגברא רק על הקרקע, מסתבר שגדר החיוב הוא איסור עשה ולא קיום עשה. ואף שהרמב"ם כתב (והובא לעיל) שהשובת בשביעית מקיים מצוות עשה, הרמב"ם כתב כן לשיטתו שיסוד החיוב הוא על הגברא וכל שהאדם משבית את גופו ממלאכה שפיר מקיים המצוה בגופו כמו בשבת שכששובת ממלאכתו ואינו עובד הוא מקיים מצווה בגופו שמעשה השביתה הוא מעשה קיום מצוה, אבל לשיטת הראשונים שגדר החיוב בשביעית אינו על הגברא אלא על הקרקע, מסתבר שאין זה קיום מצוות עשה של האדם

שאיין לו בהמה דשניהם יש להם מצוות שביתה בשבת של האדם השובת ע"ש, ולפי"ז מוכרח שאין כוונת רש"י שהבעלים מקיים מצוה ומוכח דלא כמהלך הראשית ביכורים. [ואף שלעניין שמיטה אפשר לחלק שגם להאבנ"ז יש קיום מצוה, שבשמיטה אם אין לו שדה אין לו המצוה, מ"מ מדברי רש"י אין ללמוד שיש מקור להכניס עצמו לאיסור עשה].

ועוד יש להוכיח כן, דמסתמת הגמ' משמע שכיון שהוא קנה הבהמה מהגוי והכניסה לקדושה שתשבות בשבת לכן יש בזה מצוה, ואם נאמר שכוונת הגמ' שהבעלים מקיים מצוה ע"י שהוא שובת בה, א"כ אפי' קנהו מישראל קיים מצוה זו ולא רק אם קנהו מגוי. ועוד יש לעי' דבראשית ביכורים שם כתב שאם יש לו כבר בהמה ויש לו קיום מצוות שביתה בהמתו, אם קונה בהמה נוספת אין בזה קיום מצוה שהרי הוא כבר מקיים מצוה זו, ודוחק להעמיד את דברי הגמרא באוקימתא שקונה בהמה הראשונה לו, אלא משמע שאפי' אם יש לו כבר בהמה כיון שהכניס בהמה זו לקדושה שהיא תשבות בשבת יש בזה מצוה זו, ודלא כדברי הראשית ביכורים.

ולכן נראה דאין כוונת הגמ' שע"י שקנה הבהמה הוא מקיים מצוה נוספת, אלא הכוונה שע"י שקנה הבהמה הכניס אותה בקדושה שתשבות בשבת, שעד עתה לא היתה שובתת ומעתה תשבות בשבת, ונראה ביאור הדברים כמש"כ בספר הערות להגרי"ש אלישיב (בבכורות שם) שכוונת הגמ' ורש"י שמצוות שבת אינה כמו שאר המצוות, אלא 'אות היא ביני וביני בני ישראל', ובגלל אות זה פטורים מלהניח תפילין בשבת, כי אין צריכים לשני אותות, וכיון שהיא אות שמפרסמת את בריאת העולם לכן יש ענין שכל שמוסיף בריבוי האות טפי עדיף, וכמה שנתרבה בהמות הרבה ששובתות, הרי האות גדלה ויותר מפורסם האות עכ"ד. ולפי דבריו מובן הטעם שיש מעליותא במה שהוסיף

פירש בכוונת רש"י שע"י שקנה בהמה הוא מקיים מצוות שביתה בהמתו ולכן יש בזה קיום מצוה לקנות בהמה ע"ש. והנה שביתה בהמתו הוי 'איסור עשה' שנלמד מלמען ינוח שורך וחמורך שאסור לו לעבוד עם בהמתו, וממה שכתב רש"י שיש מצוה לקנות בהמה מוכח שגם המכניס עצמו לאיסור עשה יש לו מצוה.

אולם נראה שאין ראי' מגמ' זו, דנראה להוכיח כמה הוכחות שאין כוונת הגמ' כמו שפירש הראשית ביכורים שהמצוה הוא שהבעלים מכניס עצמו לקיום מצוות שביתה בהמתו, אלא כוונת הגמ' הוא למצוה אחרת וכדלהלן, ראשית, לשון הגמ' שם הוא 'דקא מייתי לה לקדושה', ואם כוונת הגמ' שהאדם יקיים מצוה הו"ל להגמ' לומר שהאדם יקיים המצוה ומדוע אמרו שהבהמה נכנסה לקדושה, וכן מדויק שם בלשון רש"י שהמצוה היא שהבהמה תשבות בשבת ולא שהאדם יקיים מצוות שביתה בהמתו.

ועוד קשה על מהלך הראשית ביכורים, דהרי שיטת רש"י (בע"ז דף ט"ו) וכן שיטת עוד ראשונים [ע"י ר"ן ע"ז שם וחינוך מצוה ל"ב] שמקור חיוב שביתה בהמתו הוא לאו דכתב 'לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ושורך וחמורך וכל בהמתך', ולפי שיטתם שהוא איסור לאו מה שיין לומר שהכניס עצמו למצוה, הרי הוא הכניס עצמו לאיסור לאו ולא מצינו מקור שיש ענין להביא עצמו לידי איסור לאו, [ועי' בראשית ביכורים שם שעמד בזה עי"ש]. ואפי' לשיטת הראשונים ששביתה בהמתו אינו לאו אלא הוי איסור עשה ונלמד מ'למען ינוח שורך וחמורך', יש להקשות דיעוי' באבני נזר (יו"ד סי' תנ"ח) ובמהר"ם שיק (על תרי"ג מצוות, מצוה ל"ב) שכתבו שמוני המצוות לא מנו מצוות שביתה בהמתו למצוה בפני עצמה וביארו שאין זה מצוה נוספת אלא זה בכלל חיוב שביתה של האדם שאם יש לו בהמה גם היא צריכה לשבות, ובאבנ"ז שם הוסיף שאם אחד יש לו בהמה בשבת אינו מוסיף מצוה יותר ממי

שבבהמה תשבות בשבת, דאם קנה בהמה שעד עתה לא שבתה ומעתה תתחיל לשבות יתפרסם יותר האות של הקב"ה בעולם.

ויש להוסיף בזה, לפי מה שכתב האור שמח (שבת פכ"ה הכ"ו) בטעם שציותה תורה על שביתת בהמתו וז"ל: דלענין שבת חזינן דרחמנא קפדה על בע"ח שישבותו וינוחו שורך וחמורך וכל בהמתך, משום דאית בהו הרגשת צער מלאכה, ורצתה רחמנא שבשבת קודש להוראת חדוש העולם וההשגחה ינוחו ויתענגו כל בעלי נפש חיה בעלי ההרגשה עכ"ל. ומבואר בדבריו שע"י בהמה השוכנת בשבת ישנו הוראת חידוש העולם, ולפי דבריו מובן הטעם שיש להוסיף בבהמות שישבותו בשבת. ועוד יש להטעים בזה, לפי מה שכתב הרא"ש (יומא פ"ח סי' י"ד) בשם הראב"ד שאם יש חולה ואפשר לשחוט עבורו בשבת או לתת לו נבילה עדיף לשחוט לו בשבת, וכתב הטעם

וז"ל כי איסור שבת כבר ניתן לדחות בהבערה ובבישול ובמחמין לו חמין. אי נמי שאי אפשר שלא יהא קטן אחד בסוף העולם [שחיללו בעבורו השבת] עכ"ל, וביאר כוונתו האבני נזר (נאות דשא, ח"א בעניני שבת, זכור ושמור אות ג') דמטרת התורה במצוות שבת הוא שכל הבריאה תשבות בשבת, וכיון שיש בסוף העולם קטן שחיללו בעבורו את השבת כבר נפגם קצת עיקר ענין השבת ולכן עדיף שיעשה מלאכה בשבת ושבת כבר נדחה בעולם לצורך פקו"נ וזה עדיף יותר מהאכלת נבילה דהוי איסור על כל אדם בנפרד, ולפי"ז יש לבאר שכל שמוסיף שעוד בהמה תשבות בשבת הוא מוסיף בעיקר ענין השבת שרצתה התורה שכל הבריאה תשבות בשבת ודו"ק.¹

ונמצא שלפי ביאור זה אין מקור שהמכנים עצמו לקיום איסור עשה יש בזה קיום מצוה, אכן מסתבר שכשם שבשבת יש

1 והנה מבואר שם בגמ' שאם מכר בהמה לגוי עבר באיסור ויש צד לקנוסו שיפריש בכורה וע"ז נתחדש שם במשנה שאין קונסים אותו ע"ש, וכתבו בתוס' שם שלפי רש"י הטעם שעבר על איסור שהפקיע את הבהמה שלא תשמור שבת, ובמרומי שדה הקשה דמפורש בע"ז דף ט"ז טעמים אחרים מדוע אסור למכור בהמה לנכרי, וכתב דנחלקו בזה הסוגיות אם יש לאסור מפני שמפקיע ממצוות והסוגיא בע"ז סבירא ליה שאין איסור משום שמפקיע השביתה בשבת, והקשה דלפי הסוגיא בבכורות קשה שיהיה איסור למכור בית לגוי שמפקיע הבית ממזוזה, וכן קשה שיהיה איסור למכור בגד לגוי שמפקיע הבגד מציצית ע"ש. והאחרונים ציינו שבירושלמי (פסחים פ"ד ה"ג ובע"ז פ"א ה"ו) אמרו שאין לומר שטעם האיסור למכור בהמה מפני שמפקיע אותה מגיזה ומתנות כהונה, דא"כ יהיה איסור למכור חטים לגוי שמפקיע מחלה ויהיה איסור למכור יין ושמן לגוי שמפקיע מברכה ע"ש, וקשה קושיא זו על רש"י מדוע רק במצוה זו יש איסור להפקיע המצוה, ולפי המבואר לעיל יש לחלק שדוקא כשמוכר בהמה יש איסור זה מפני שמפקיע משביתה השבת שיש ענין שיהיה שביתה בעולם גם ע"י הבהמות ושיתפרסם האות וחידוש העולם, ולכן יש איסור להפקיע שביתה הבהמה, אבל בכל שאר המצוות אין איסור להפקיע מטעם זה.

ובעיקר שיטת רש"י הקשו שם התוס' שלשון מכנים אותה לקדושה לא משמע שהכוונה לשביתה השבת שאין זה קדושה, וקצת יש ליישב בדעת רש"י לפי מה שראיתי מובא בשם הפתח עינים להחיד"א (ע"ז כ"ב): שביאר הגמ' שם שחביבין בהמתן של ישראל לנכרים יותר מנשותיהם ע"ש, וביאר החיד"א שכוחות הטומאה רוצים לינוק מכוחות הקדושה, ויש קדושה בבהמת ישראל יותר מנשותיהם של הנכרים, כי בהמתן של ישראל שובתים ממלאכה בשבת ולא חורשים בה בשנת שמיטה ולא כלאים ע"ש, ולפי"ז אפשר לפרש שיש בזה הכנסה לקדושה שמתקיימים בהם מצוות. והנה באבנ"ז (יו"ד סי' תנ"ח) כתב שהמוכר בהמה לגוי אין בזה משום הפקעת המצוה של בעל הבהמה שלא יקיים מצוות שביתה בהמתו, ששביתה בהמתו אינו עשה בפני עצמו אלא הוא בכלל המצוה של שביתה האדם וגם מי שאין לו בהמה מקיים מצוה זו, ובראשית ביכורים בבכורות שם תמה עליו דהרי מפורש בסוגיא בבכורות שיש בזה איסור להפקיע משביתה השבת, ונראה ליישב דעת האבנ"ז דס"ל כמשנ"ת לעיל שאין הטעם שמפקיע ממצוות שביתה השבת של הבעלים, אלא כוונת הגמ' שמפקיע את הבהמה מקדושתה שלא תשמור את השבת וכמשנ"ת לעיל, וס"ל כמש"כ המרומי שדה שהסוגיא בע"ז חולקת על הסוגיא בבכורות וס"ל שאין בזה איסור משום שמפקיע את קדושת השבת ואסור רק משום טעמים אחרים ודו"ק. [אולם עדיין צ"ע שהאבנ"ז לא הזכיר את הגמ' בבכורות וצ"ע].

שמפקיעה מתרו"מ, וקשה מדוע לא אמרו שמפקיעה משביעית, ולפי דבריו מיושב שאין זה רק איסור עשה ולכן אין בזה איסור זה, ונראה שאף אם לא ננקוט כדבריו, ונאמר שגם בשביעית יש איסור למכור מפני שמפקיע שביעית, יש לחלק שהאיסור למכור ולהפקיע אינו מפני שבעל הקרקע מבטל המצוה שלו, אלא האיסור הוא שמפקיע רצון התורה שרצתה שהקרקע תשבות בשביעית, ולכן יש איסור שהוא גורם להפקיע הקרקע מרצון התורה שתשבות, אבל מ"מ כשקונה הקרקע אין בזה קיום מצוה אלא איסור מצוה וכמשנ"ת].

ויש להוסיף, שיש מהארגונים שאין מוכרים קרקע עבור הקונה, אלא משכירים קרקע כדי לקיים בה מצוות שביתה ממלאכה, ולכאור' בזה פשוט שלא הוסיף לקיים המצוה ע"י שכירת הקרקע, דלפי השיטה דהוי חיוב על הגברא כבר התבאר שגם כשלא קנה או שכר הקרקע הוא מקיים המצוה, ולפי השיטה דהוי חיוב על בעל השדה ואם לא קנה קרקע אין עליו חיוב כלל, לא יהיה עליו חיוב זה אלא כשקנה קרקע, אבל אם שכר קרקע אינו מתחייב בשביתה, אלא המשכיר שהוא בעל הקרקע חייב בשביתה, כן מבואר במנחת חינוך (מצוה קי"ב) ולמד כן מהסוגיא בע"ז דף ט"ו ע"ש, ונמצא שזה ששכר הקרקע לא הוסיף בקיום המצוה כלל.

אמנם אם קנה שדה או שכר אותה, וגדלו בה פירות והוא מפקיר אותם, שפיר מקיים בזה מצוות הפקר פירות שביעית, אולם לכאור' אף זה תלוי במחלוקת הידועה של הב"י והמהרי"ט (הובא במנ"ח מצוה פ"ד), לדעת המהרי"ט (ח"א סי' מ"ב) אין חיוב על האדם להפקיר הפירות אלא התורה מפקירה את הפירות, והאדם מוטל עליו איסור שלא יקחם לעצמו, ולדעת הב"י יש חיוב על בעל השדה להפקיר את הפירות. ונמצא שאם יש פירות בשדה זו ומפקירם לדעת המהרי"ט אינו מקיים המצוה, ולדעת הב"י זוכה לקיים

ענין ומצוה להגדיל את שמירת השבת בעולם, כן גם בשביעית יש מצוה לקנות קרקע מהנכרים כדי שהקרקע תשבות בשביעית, שהרי רצון התורה היתה שהקרקע בא"י תשבות בשבת, אמנם מצוה זו אינו כדי 'שהבעלים יקיימו המצוה', אלא המצוה היא שיגרום 'שהקרקע תשבות בשביעית', ולפי"ז כיון שעיקר הענין הוא להוסיף שהקרקע תשבות א"כ אין צורך לקנות את הקרקע לעצמו, אלא גם ע"י שיתמוך בחקלאים יהודים ועל ידי תמיכתו הם ישבתו בשביעית יקיים ענין ומצוה זו, ויש בזה עדיפות גדולה, שכשקונה קרקע קודם השביעית הוא קונה רק חלקה קטנה, [וחלק מההוצאות הם עבור הרישום ושכר הטירחא של הארגונים] ואין זה מועיל אלא להשבית חלקה קטנה ביותר, וכשתומך בחקלאים הוא גורם שלא יעבדו בחלקות גדולות מאד ובכך הוא מקיים ענין זה להשבית את הקרקע שלא יעבדו בה. [ומה גם, שאם ארגונים אלו קונים קרקעות מחקלאים שגם בלעדיהם היו משביתים את שדותיהם בשביעית, נמצא שהקונה לא הרויח כלום להוסיף בהשבתת הקרקע שגם בלעדיו היתה קרקע זו מושבתת].

ובעיקר הסברא שכתבנו ששביעית אינו אלא איסור עשה ואין בזה קיום מצוה, ראיתי כסברא זו באבני נזר (יו"ד סי' תנ"ח) שהביא את דברי הרב השואל רבה של טבריה בענין היתר מכירה, וחידש שאף שמבואר בגמ' בע"ז (דף כ"ב) שיש איסור למכור שדה לגוי מפני שמפקיעה ממצוות תרומות ומעשרות, אבל כשמוכר קרקע קודם שביעית ומפקיעה ממצוות שביעית אין איסור זה, וז"ל בשביעית אין תרומות ומעשרות רק דמפקע ל' ממצות שביעית והוא מצוה דשב ואל תעשה ושבתה הארץ שבת לה' עכ"ד. ומבואר דנחית לסברא זו שכיון שאין זה מצוות עשה רק איסור עשה, לכן אין איסור להפקיע ממנו מצוה זו. [והדברים מדויקים בלשון הגמ' בע"ז בדף כ"א שם, שאמרו שאסור למכור השדה מפני

מצוות הפקר בשביעית [אולם יש לברר בשדות אלו שהארגונים מוכרים, אם יש בהם פירות הגדלים בשנה זו, והאם הקונה מפקיר אותם לאחר שהם גדלים].

ולאור המבואר, מוטב אם ארגונים אלו היו מוכרים קרקעות בשאר השנים שיקיימו בהם מצוות הפרשת תרומות ומעשרות, וכעת שקונים הקרקעות רק בשנת השביעית אין מקיימים בזה מצווה כמשנ"ת. ויש להוסיף, שאף אם יבואו למכור קרקעות בשאר השנים כדי לקיים בהם מצוות הפרשת תרומות, אין 'חיוב' לקנות קרקע כדי להכניס עצמו למצוה זו, ואפי' לפי המבואר בגמ' מנחות (דף מ"א) שלכתחילה יש חיוב על

האדם להתחייב במצוות ציצית ובעידן ריתחא אף מענישים על אחד שמתמט מקיום מצוות ציצית, יש לחלק עפ"י מש"כ בתוס' (שבת דף ל"ב: ד"ה בעון, ובערכין דף כ) שדוקא אם עושה מעשה להשתמט מקיום המצוה מענישים אותו בעידן ריתחא, אבל אם אינו מכניס עצמו בקיום מצוה אינו נענש, אלא שהתוס' כתבו שיש ענין להכניס עצמו למצוות כמו במשה רבינו שנתאוה ליכנס לא"י כדי לקיים מצוותיה עי"ש. ולפי"ז אין חיוב בזה אבל יש ענין בזה.² ושור"ר בעיקר ענין זה אם יש מצוה לקנות קרקע קודם שמיטה, שכבר דן בזה בתשובות והנהגות (ח"א סי' ש"ה) עי"ש.

2 ועוד יש לחלק שמצוה זו להפריש תרומות אינה דומה למצוות ציצית, דהנה מבואר במנחות שם בתוס' (ד"ה הכי קאמר) בביאור הגמ' שם, שדוקא למ"ד דציצית חובת גברא והוא משתמט מלקיים חיובו מענישים אותו בעידן ריתחא, אבל אם ציצית הוא חובת הטלית אין מחויב לקנות טלית כדי להתחייב בציצית, ויעוי' בשפת אמת שם שביאר החילוק בזה וז"ל: דבמצוה שבגופו ודאי שייך למהדר אחריו להשלים גופו בכל המצוות, אבל אי חובת טלית היא, אין סברא שיהא מוטל עליו ליקח טלית כדי לקיים בהטלית המצוה, כמו דלא מצינו שיהא חייב לקנות שדה כדי להפריש תרומות ומעשרות וכדומה עכ"ל. ומפורש בדברי השפת אמת שאין חיוב להשתדל לקיים מצוות התלויות בארץ ואינו דומה לקיום מצוות ציצית.